МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ им. М. ТАНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРИКЛАДНОЙ ПСИХОЛОГИИ

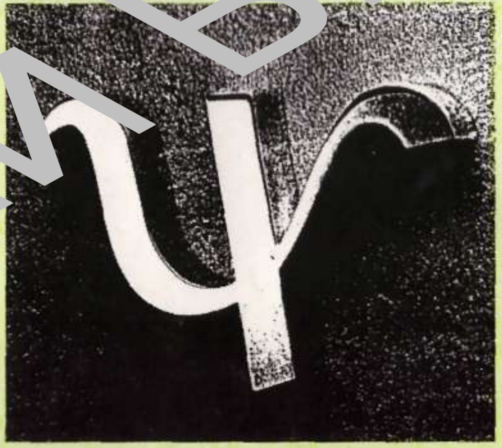

РАЗВИТИЕ ПСИХОЛОГИИ ЛИЧНОСТИ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ СОЦИАЛЬНОЙ ПСИХОЛОГИИ

МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

ПСІХАЛОГІЯ PSYCHOLOGY ПСИХОЛОГИЯ

МИНСК 1998

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

УДК 159
ББК 88.5
Р 17

Редакционный совет:
Я.Л.Коломинский (гл. ред.)
А.А.Амельков,
С.И.Коптева,
А.П.Лобанов,
В.И.Слепкова

В сборник вошли материалы, присланные в оргкомитет республиканской научно-практической конференции. Авторы затрагивают широкий круг проблем современной педагогической и социальной психологии.

В подготовке материалов сборника к печати приняли участие члены оргкомитета, сотрудники факультета прикладной психологии Белорусского государственного педагогического университета им. М.Танка.

В материалах сборника сохранены стиль и терминология авторов. Сборник предназначен для психологов, аспирантов и студентов психологических факультетов.

ISBN 985-435-072-X

© Коллектив авторов, 1998.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

[illegible] МІЖАСОБАСНАГА ЎЗАЕМАДЗЕЯННЯ СТУДЭНТАЎ Ў ВУЧЭБНАЙ ГРУПЕ З АКЦЭНТУАЦЫЯЙ ІХ ХАРАКТАРУ

Амількоў А.А.,Рачыцкі А.У.
Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт ім.М.Танка

Калі запытаць у людзей аб тым, як яны разумеюць міжасобаснае ўзаемадзеянне, то большасць іх адначае як міжасобасныя зносіны. Значна менш людзей узаемадзеянне разумеюць як сумесную дзейнасць: вучобу, працоўную або спартыўную дзейнасць і толькі асобныя людзі адзначаюць яго, як міжасобасныя адносіны. Такое разуменне людзьмі гэтага паняцця можа сведчыць аб іх узроўні міжасобаснага ўзаемадзеяння і паказвае, што гэты феномен складаецца не менш як з трох кампанентаў (слаёў). На наш погляд, знешні слой прадстаўляюць міжасобасныя зносіны. Больш глыбокі слой узаемадзеяння ўтварае сумесная дзейнасць і цэнтральным утварэннем з"яўляюцца міжасобасныя адносіны.Кожны кампанент прадстаўляе сабой асобную псіхалагічную адзінку аналізу, мае свае якасныя характарыстыкі і колькасныя паказчыкі.

Міжсобасныя зносіны чалавека ў сваю чаргу ўмоўна падзяляюцца на вярбальныя і невярбальныя. Вярбальнымі зносінамі ў псіхалогіі лічуць тыя, якія рэалізуюцца словамі,знакамі,сімваламі і г.д. Да нявярбальных зносін адносяць міміку, жэсты, позы, рухі, погляд, розныя афарбоўкі мовы і г.д. Мы лічым, што зносіны можна ўмоўна падзяліць па зместу на тры групы: зносіны дзеля зносін (якія забяспечваюць патрэбнасці ў камунікацыі, у зносінах); зносіны, якія забяспечваюць дзейнасць, арганічна ўваходзяць у структуру дзейнасці; зносіны: якія скіраваны на устанаўленне ўзаемаадносін паміж людзьмі. Такім чынам, ў зносінах можна выдзяліць афектыўны,аперацыянальны і гнастычны кампаненты.

Дзейнасць чалавека мае класіфікацыю па відах, формах арганізацыі,тыпах і г.д. Так, ва ўзроставай і педагагічнай псіхалогіі выдзяляюць эмацыянальныя зносіны, прадметна-маніпулятыўную,сюжэтна-ролявую гульню, вучэбную дзейнасць, вучэбна-прафесійную,працоўную, педагагічную, выяўленчую і другія віды дзейнасці. Па форме арганізацыі дзейнасць можна ўмоўна падзяліць на індывідуальную, франтальную, групавую і калектыўную.На наш погляд прадуктыўным з"яўляецца выдзяленне трох тыпаў

дзейнасці: 1) дейнасць якая скіравана на арганізацыю і забяспячэнне функцы[illegible] міжасобасных зносін; 2) дзеянасць, якая скіравана на канечны яе вынік, праду[illegible] (матэрыяльны або духоўны); 3) дзейнасць, мэтай якой з"яўляецца змяненне міжасобасн[illegible] адносін, сацыяльнага статусу і г.д. Такі падыход дазваляе выдзяліць афектыўн[illegible] аперацыянальны і кагнітыўны кампаненты.

Міжасобасныя адносіны таксама маюць класіфікацыі па розных крытэры[illegible] Традыцыйна у сацыяльнай псіхалогіі іх падзяляюць на прыватныя і дзелавыя.На на[illegible] погляд адносіны таксама можна ўмоўна падзяліць на чатыры групы: 1) адносіны, як[illegible] ўзнікаюць, фарміруюцца і развіваюцца ў зносінах і ўплываюць на апошнія; 2) адносін[illegible] якія фарміруюцца і развіваюцца ў дзейнасці і уплываць на выніки дзейнасці; 3) адносін[illegible] якія узнікаюць несвядома ў адпаведнасці з наяўнымі сацыяльнымі стэрыятыпамі [illegible] ўстаноўкамі; 4) адносіны, якія фарміруюцца наўмысна і рацыянальна, з мэтай змянен[illegible] міжасобасных адносін у малай групе.

Тэарэтычны аналіз паказвае,што зносіны, сумесная дзейнасць і адносіны ўтвараю[illegible] адзіны цэльны псіхалагічны феномен - міжасобаснае ўзаемадзеянне. Афектыўн[illegible] кампанент зносін, дзейнасці і адносін утвараюць адзіны афектыўны бок узаема[illegible] Аперацыянальныя кампанент зносін, дзейнасці і паводзін ствара[illegible] адзіну[illegible] аперацыянальную сферу міжасобаснага ўзаемадзеяння. Падобным чына[illegible] ўтвараецц[illegible] кагнітыўная сфера міжасобаснага ўзаемадзеяння, убіраючы ў сябе ка[illegible] кампаненты зносін, дзейнасці і адносін.

Сучасная псіхалогія сцвярджае тое, што кожная [illegible]оба з самага [illegible] развіваецца ва ўзаемадзеянні з другімі людзьмі. А[illegible] ўза[illegible]дзеянне не ўт[illegible]аецца [illegible] развіваецца хаатычна, спантанна, а ў адпаведна[illegible] з закана[illegible] асцямі, [illegible] правіл[illegible] арганізуецца людзьмі. Значыць у псіхалагічн[illegible] неабходна вывучаць і асаблівас[illegible] міжасобаснага ўзаемадзеяння людзей. Можна выказ[illegible] думку што ёсць агульны[illegible] этнічныя, палавыя, узроставыя і ін[illegible]альныя асабл[illegible]і. У сваім прыватны[illegible] даследаванні мы паставілі мэту выявіц[illegible] увязь [illegible]собных характарыстык узаемадзеяння [illegible] такім простым індывідуальным [illegible]казчыка[illegible] развіцця [illegible]обы, як акцэнтуацыя яе характару.

У нашым дас[illegible]нні пр[illegible]дзел 92 студэнтаў факультэта прыкладно[illegible] псіхалогіі і 54 [illegible]ухачоў [illegible]рсаў па[illegible]тоўкі практычных псіхолагаў. Метадам[illegible] даследавання з"я[illegible]ліся [illegible]ст Ш[illegible]эка для выяўлення акцэнтуацыі, экспрэс-мета[illegible] вывуч[illegible] [illegible]обаснага ўзаема[illegible]ння (ЭМВМУ- разпрацаваны А.А.Амяльковым), [illegible] так[illegible]а сацыяметр[illegible] аўтас[illegible]метрыя, стандартызаванае назіранне за міжасобасны[illegible] зн[illegible]намі, аналіз пра[illegible]чных прац і дакументаў аб паспяховасці студэнтаў і слухачо[illegible] Ад[illegible]аныя метады [illegible]волілі атрымаць статусныя групы ў сістэме міжасобасных зносін[illegible] [illegible]носін, [illegible] і поспехі ў вучэбна-прафесійнай і прафесійнай дзейнасці, асобн[illegible] зм[illegible]ыя паказчыкі міжасобаснага ўзаемадзяння даследуемых.

[illegible] выніку даследавання акцэнтуацыі характару мы атрымалі, што большасц[illegible] студэнтаў і слухачоў маюць ацэнтуацыю па аднаму, або двух, трох ці чатырох тыпа[illegible] акцэнтуацыі. З 92 тэстаў студэнтаў мы вымушаны выключыць чатыры, у якіх па шкал[illegible] шчырасці паказчык быў роўны ці больш шасці. У групе слухачоў такіх тэстаў было боль[illegible] - 7 чалавек паказалі па адзначанай шкале больш шасці балаў. Для далейшай апрацоў[illegible] было прыняты вынікі 135 даследуемых. Размяркаванне па колькасці акцэнтуацы[illegible] выглядала наступным чынам: пяць акцэнтуацый мелі 7 чалавек; чатыры акцэнтуацыі - [illegible] чалавек; тры акцэнтуацыі - 32 чалавекі; дзве акцэнтуацыі - 57 чалавек; адну акцэнтуацыю[illegible] 12 чалавек; не адзначалась акцэнтуацый характара ў 9 чалавек.

Фактычна статыстычна мы атрымалі размяркаванне, якое складаецца з 329 розн[illegible] акцэнтуацый, якія ў свайгу чаргу размяркаваліся наступным чынам: эмацыйны тып - [illegible] разоў; дэманстратыўны тып - 48 разоў; гіпертымны тып - 43 разы; трывожны тып - [illegible]

[illegible] тып - 36 разоў; экзальтыраваны тып -24 раз[illegible] узбуд[illegible] тып -23 разы [illegible] тып - 19 разоў; цыклатымічны тып - 13 ра[illegible], дыстымічны [illegible] - 2 разы. [illegible] вынікі сведчаць аб тым, што будучы[illegible] [illegible]сіхол[illegible] таксама маюць [illegible]ачную [illegible] характара, што азначае ўстойліва[illegible] [illegible]раяўленне ў іх [illegible]бных рыс характару, [illegible] на міжасобаснае ўзаемадзея[illegible] ў вучэбнай групе.

[illegible] экспрэс-метада выву[illegible]ння міжа[illegible]баснага ўзаемадзеяння дазволілі [illegible] статусную структуру з[illegible]ін у вучэбных групах. Так, у нашым даследаванні мы [illegible] наступнае размеркаван[illegible] па ста[illegible]сных г[illegible]ах: "лідэры" -17 чалавек (12,6%), "[illegible]" у зносінах -54 (40,0%), "па[illegible]ныя" - 63 ([illegible],7 %), "ізаляваныя ў зносінах -
1 чалав[illegible] (0,7[illegible]

Статыстычны [illegible] атрыманых ладзеных сведчыць аб тым, што ў статуснай [illegible] сістэме [illegible]іжасоб[illegible]ных зносін назіраюцца пэўныя тэндэнцыі. Так, сярод [illegible] у зносінах пе[illegible]важае большасць асоб з дэманстратыўным тыпам акцэнтуацыі [illegible] час[illegible] [illegible]значаецца гіпертымны тып (29,4%) , і сустракаюцца асобы з [illegible] (23,[illegible]). Выражаная тэндэнцыя к пэуным акцэнтуацыям характара [illegible] ў стату[illegible]ай групе актыўных у міжасобасных зносінах. У гэтай групе больш [illegible]ртымным тыпам акцэнтуацыі характара (31,2%), затым - эматыўны тып (25,9%), [illegible] тып (16,7%),цыклатымічны (9,3%). Ці выпадкова сярод лідэраў і актыўных у [illegible] не адзначалася ніводнага чалавека, у якіх характар не мае акцэнтуацыі.

Гэта тэндэнцыя выражана і ў статуснай групе пасіўных у зносінах. У дадзенай групе [illegible] сустракаліся асобы з застраваючым тыпам акцэнтуацыі (30,2 %), трывожным [illegible] (19,4%), цыклатымічным тыпам (9,5%).Неабходна адзначыць,што ўсе студэнты з [illegible]чным тыпам акцэнтуацыі ўваходзілі ў трэццюю статусную групу міжасобасных [illegible]. Асобы з экзальтыраваным тыпам амаль аднолькава былі прадстаўлены ў трох статусных групах. У слухачкі курсаў, якая адносілася да чацвертай статуснай групы- "ізаляваных" адзначалася два тыпа акцэнтуацыі характара: трывожны і дэманстратыўны.

Вынікі вывучэння статуснай структуры ў сістэме вучэбна-прафесійнай дзейнасці студэнтаў і слухачоў намі атрыманы размяркаванне, якое прадстаулена наступным чынам: першая статусная група (выдатнікі) - 32 чалавекі (23,7%),другая статусная група (добра паспяваючыя) - 58 (43,0%), трэцяя група (пасрэдна паспяваючыя) -31 чалавек (23,0%), і чацвёртую групу (дрэнна паспяваючых) склалі 9 навучэнцаў (6,7%).

Статыстычны аналіз размяркавання асоб з пэўнымі акцэнтуацыямі па статусных групах у сістэмк вучэбна-прафесійнай дзейнасці паказвае, што маецца аналагічная тэндэнцыя, як і сістэме міжасобасных зносін, але менш выражаная. Так, адрозненні статусных груп па акцэнтуацыях у сістэме адносін адзначаюцца на ўзроўні P=0,82, а адпаведна ў сістэме дзейнасці на статыстычным узроўні P=0, 68.

У адзначаным размяркаванні можна заўважыць, што сярод "выдатнікаў" больш асоб з гіпертымным тыпам акцэнтуацыі (28,1%), педантычны тып (21,8%), дэманстпатыўны (15,6%), астатнія тыпы акцэнтуацыі выражаны не значна. У другой статуснай групе ў сістэме вучэбна-прафесійнай дзейнасці пераважае колькасць асоб з гіпертымным тыпам акцэнтуацыі (20,7%), затым адзначаюцца асобы з эматыўным тыпам (19,6%), педантычным тыпам (15,5%), трывожным тыпам (10,3%).Сярод "пасрэдна паспяваючых" студэнтаў і слухачоў нязначна выдзяляюцца асобы з дэманстратыўным тыпам акцэнтуацыі характара (25,8%), а таксама з эматыўным тыпам (19,3%) і асобы , у якіх акцэнтуацыя не вызначалась (12,9%). "дрэнна паспяваючыя" у сваім складзе мелі больш асоб з гіпертымным тыпам акцэнтуацыі (30 ,0%).

Даследаванне статуснай структуры ў сістэме міжасобасных адносін у пяці вучэбных групах з дапамогай экспрэс-метада вывучэння міжасобаснага ўзаемадзеяння дало наступнае размеркаванне па групах: першая статусная група ("зоркі") складалася з 24

РЭПАЗІТОРЫЙ БДПУ

чалавек (17,8%) , другую статусную групу ("маючыя перавагу ва ўзаемаадносін "прынтыя") утваралі 48 навучэнцаў (35,6%),трэцяя статусная група налічвала 52 асоб (38,5%) і адпаведна чацвертая ("ізаляваныя"у адносінах) утрымлівала 11 чалавек (8,1%)

Статыстычны аналіз размяркавання асоб з пэўнымі акцэнтуацыямі ў статусн групах у структуры міжасобасных зносін паказаў, што адзначаная раней тэндэнцыя ам не адзначаецца (P= 0,54), Гэта значыць, што у кожнай статуснай групе ў сістэме адно які-нібудзь тып акцэнтуацыі перавагі не меў.

Праведзенае даследаванне сведчыць аб тым, што вярбальны тэст Шмішэка д ўяўленні аб праяўленні акцэнтуацыі характара асобы толькі на знешнім узроў міжасобаснага ўзаемадзеяння - зносінах і не вельмі выразна праяўляецца ў дзейнасц Што датычыць да галоўнага кампанента ўзаемадзеяння - міжасобасных адносін, то яны н маюць сувязі з акцэнтуацыяй характара, якая выяўлялася з дапамогай вярбальных тэстаў Гэты вывад мае, на наш погляд, навуковая і практычнае значэнне. Часта ў практычнай дзейнасці псіхолагі праводзяць актыўныя формы ўздзеяння, а таксама элементы псіхатэрапіі з мэтай змянення акцэнтуацыі характара ў дзяцей розна ўзросту.Акцэнтуацыя , як правіла , у такіх выпадках вывучецца з дапамогай вярбальных тэстаў на знешнім узроўні, а ўздзеянне аказваецца на унутраны ўзровень - адносіны У выніку адзначанага ўздзеяння можа не толькі не дамагчыся мэты, але і вы... шмат нежаданых змяненняў у псіхічным і асобасным развіцці чалавека.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ